

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΕΙΑ Ι

- Πρόδρομες μορφές της Ιστοριογραφίας
- Μεθοδολογία της ιστοριογραφικής έρευνας
  - Ηρόδοτος

Μεθοδολογία της έρευνας

1) Η ιστορική μέθοδος

❖ Ομηρικά έπη (Οδ. θ. 491) → *ὥς τέ που που ἦ αὐτὸς παρεὼν ἢ ἄλλου ἀκούσας*, «σάμπως να βρέθηκες παρών ο ίδιος ή σου τα είπε κάποιος που τα είδε»

Ο Οδυσσεύς επαινεί τον αοιδό Δημόδοκο επειδή διηγείται τη φιλονικία μεταξύ του ίδιου και του Αχιλλέα. *ἀκούσας, παρεὼν* → 2 τρόποι συλλογής πληροφοριών (ὄψις, ἀκοή) → αφήγηση γεγονότων με βάση λεγόμενα κάποιου αυτόπτη ή αυτήκοου μάρτυρα

❖ Ηρόδοτος → (7.152.3): *ἐγὼ δὲ ὀφείλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πείθεσθαί γε μὲν οὐ παντάπασιν ὀφείλω, καί μοι τοῦτο το ἔπος ἔχέτω ἐς πάντα λόγον* («εγώ όμως έχω την υποχρέωση ν' αναφέρω τα όσα λέγονται, αλλά δεν έχω την υποχρέωση να τα πιστεύω κι αυτό που λέω ισχύει για όλο μου το έργο»).

Ηρόδοτος → προτεραιότητα αποτελεί η αναδιήγηση της παράδοσης.

Αντίδραση σε εισαγωγική φράση του λογογράφου Εκαταίου του Μιλήσιου:

Ἐκαταῖος Μιλήσιος ᾧδε μυθεῖται· τάδε γράφω, ὥς μοι δοκεῖ ἀληθέα εἶναι·οἱ γὰρ Ἑλλήνων λόγοι πολλοί τε καὶ γελοῖοι, ὥς ἐμοὶ φαίνονται, εἰσὶν [αυτὰ τα λέει ο Εκαταῖος από τη Μίλητο· γράφω τα παρακάτω έτσι όπως νομίζω ότι ανταποκρίνονται στην αλήθεια· γιατί όσα λέγουν οι Ἑλληνες είναι, καθώς μου φαίνεται, πολλά και γελοία [Εκατ. *Γενεαλογίαι*]

❖ Θουκυδίδης → (1.20.3): *οὕτως ἀταλαίπωρος τοῖς πολλοῖς ἡ ζήτησις τῆς ἀληθείας, καὶ ἐπὶ τὰ ἐτοῖμα μᾶλλον τρέπονται*«τόσο αδοκίμαστα αναζητούν οι πολλοί την αλήθεια και στρέφονται προς όσα βρίσκουν έτοιμα».

Θουκυδίδης → **απόλυτος ιστοριογραφικός κανόνας: αλήθεια**

(2.99.1): μέχρι μὲν τούτου ὅψις τε ἐμὴ καὶ γνώμη καὶ ἱστορίη ταῦτα λέγουσά ἐστι, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε Αἰγυπτίους ἔρχομαι λόγους ἐρέων κατὰ τὰ ἤκουον· προσέσται δέ τι αὐτοῖσι καὶ τῆς ἐμῆς ὅψιος “έως εδὼ έχω ιστορήσει τα όσα είδα ο ίδιος και έχω αναφέρει τα όσα έμαθα ρωτώντας. Τώρα θ' αναφέρω τα όσα μου είπαν οι Αιγύπτιοι, καθώς τα άκουσα. Θα προσθέσω όμως και μερικά που είδα μόνος μου”

μετάβαση από το εθνογραφικό-γεωγραφικό τμήμα στο καθαρά ιστορικό

αυτοψία → υπερτερεί στα περιγραφικά τμήματα

ακοή → υπερτερεί στα αφηγηματικά

Άλλο μέσο → προσωπική γνώμη (στάθμιση επιχειρημάτων, απόρριψη απόψεων τρίτων, κριτική).

[2.120.1] Ταῦτα μὲν Αἰγυπτίων οἱ ἱεῖες ἔλεγον, ἐγὼ δὲ τῷ λόγῳ τῷ περὶ Ἑλένης λεχθέντι καὶ αὐτὸς προστίθεμαι, τάδε ἐπιλεγόμενος· εἰ ἦν Ἑλένη ἐν Ἰλίῳ, ἀποδοθῆναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἕλλησι ἦτοι ἐκόντος γε ἢ ἀέκοντος Ἀλεξάνδρου. [2.120.2] οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβῆς ἦν ὁ Πρίαμος οὐδὲ οἱ ἄλλοι <οἱ> προσήκοντες αὐτῷ, ὥστε τοῖσι σφετέροισι σώμασι καὶ τοῖσι τέκνοισι καὶ τῇ πόλι κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅκως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοικέη.

[2.120.1] Αυτά λοιπόν μου είπαν οι ιερείς των Αιγυπτίων, και όσο για μένα συντάσσομαι με την ιστορία που μου αφηγήθηκαν για την Ελένη, γιατί σκέπτομαι ως εξής: αν η Ελένη βρισκόταν στο Ἰλιο, θα την έδιναν πίσω στους Έλληνες, ήθελε δεν ήθελε ο Αλέξανδρος. [2.120.2] Γιατί βέβαια δεν ήταν τόσο τρελός ο Πρίαμος ούτε οι άλλοι οι προσκείμενοι σ' αυτόν ώστε να θέλουν να κινδυνέψουν και οι ίδιοι και τα παιδιά τους και η πόλη τους μόνο και μόνο για να συζεί ο Αλέξανδρος με την Ελένη.

2) Αλήθεια και αντικειμενικότητα

□ Πώς κατακτάται αυτή η αλήθεια;

→ μέσω της άσκησης κριτικής στην παράδοση.

Ηρόδοτος:

2.123.1 τοῖσι μὲν νυν ὑπ' Αἰγυπτίων λεγομένοισι χράσθω ὅτεω τὰ τοιαῦτα πιθανά ἔστι· ἐμοὶ δὲ παρὰ πάντα λόγον ὑπόκειται ὅτι τὰ λεγόμενα ὑπ' ἐκάστων ἀκοῇ γράφω («τα ὅσα λένε οι Αιγύπτιοι για τα τέτοια, ας τα πάρει ο καθένας ὅπως νομίζει. Ὅσο για μένα ακολουθώ σ' ὅλο μου το ἔργο την ἴδια αρχή, ν' αναφέρω τα ὅσα μού εἶπαν στα διάφορα μέρη, ὅπως τα ἔχω ακούσει»).

3.9.1 οὗτος μὲν ὁ πιθανώτερος τῶν λόγων εἴρηται, δεῖ δὲ καὶ τὸν ἥσσον πιθανόν, ἐπεὶ γε δὴ λέγεται, ῥηθῆναι («αυτό είναι το πιθανότερο που ἔγινε, αλλά πρέπει να αναφέρω και το λιγότερο πιθανό, αφού και αυτό λέγεται»).

7.139. ἐνθαῦτα ἀναγκαίη ἐξέργομαι γνώμην ἀποδέξασθαι ἐπίφθονον μὲν πρὸς τῶν πλεόνων ἀνθρώπων, ὅμως δέ, τῇ γέ μοι φαίνεται εἶναι ἀληθές, οὐκ ἐπισχήσω (“Στο σημείο αυτό νιώθω επιτακτική την ανάγκη να διατυπώσω μια ἄποψη που θα δυσανεστήσει τους περισσότερους, ὅμως δε θα την παρασιωπήσω την ὥρα που μου φαίνεται πως είναι κοντά στην αλήθεια”)

Θουκυδίδης:

➤ Αλήθεια → απόλυτος ιστοριογραφικός κανόνας.

τὰ μὲν οὖν παλαιὰ τοιαῦτα ἡϋρόν, χαλεπὰ ὄντα παντὶ ἐξῆς τεκμηρίῳ πιστεῦσαι «βρήκα λοιπόν την παλιά κατάσταση όπως την περιέγραψα κ' ήταν κάμποσο δύσκολη απ' όλες τις απόψεις, να πιστέψει κανείς στις κάθε λογής πρόχειρες μαρτυρίες»

➤ αναγνωρίζει τη δυσκολία που είχε το εγχείρημα των προκατόχων του.

➤ Άσκηση κριτικής σε άκριτη υιοθέτηση απόψεων.

οἱ γὰρ ἄνθρωποι τὰς ἀκοὰς τῶν προγεγενημένων, καὶ ἦν ἐπικώρια σφίσιν ἥ, ὁμοίως ἀβασανίστως παρ' ἀλλήλων δέχονται «οἱ ἄνθρωποι δηλαδή δέχονται ο ἕνας ἀπὸ το στόμα τοῦ ἀλλοῦ ἐξίσου ανεξέλεγκτα τὰ ὅσα ἀκούνε γιὰ τὰ περασμένα γεγονότα, ἀκόμα καὶ ὅταν πρόκειται γιὰ ντόπια πράγματα».

[6.55.1] ὅτι δὲ πρεσβύτατος ὢν Ἰππίας ἤρξεν, εἰδὼς μὲν καὶ ἀκοῇ ἀκριβέστερον ἄλλων ἰσχυρίζομαι, γνοίη δ' ἂν τις καὶ αὐτῷ τούτῳ· παῖδες γὰρ αὐτῷ μόνῳ φαίνονται τῶν γνησίων ἀδελφῶν γενόμενοι, ὡς ὃ τε βωμὸς σημαίνει καὶ ἡ στήλη περὶ τῆς τῶν τυράννων ἀδικίας ἢ ἐν τῇ Ἀθηναίων ἀκροπόλει σταθεῖσα, ἐν ᾗ Θεσσαλοῦ μὲν οὐδ' Ἰππάρχου οὐδεὶς παῖς γέγραπται, Ἰππίου δὲ πέντε, οἱ αὐτῷ ἐκ Μυρρίνης τῆς Καλλίου τοῦ Ὑπεροχίδου θυγατρὸς ἐγένοντο· εἰκὸς γὰρ ἦν τὸν πρεσβύτατον πρῶτον γῆμαι (6.55.1 Ὅτι ο Ἰππίας ἦταν ο πρωτότοκος γιος του Πεισιστράτου και πήρε την εξουσία το υποστηρίζω επειδὴ το ξέρω από την προφορική παράδοση καλύτερα από άλλους, αλλά μπορεί κανείς να το συμπεράνει και από τα ακόλουθα. Από όλους τους γνήσιους αδελφούς του, ἦταν ο μόνος που εἶχε παιδιά, ὅπως προκύπτει και από την επιγραφή του βωμοῦ και από την στήλη που στήθηκε στην Ακρόπολη για τις παρανομίες των τυράννων, ὅπου δεν αναφέρεται κανένας γιος οὔτε του Θεσσαλοῦ οὔτε του Ἰππάρχου, ενώ αναφέρονται πέντε γιοι του Ἰππία που τους γέννησε η Μυρσίνη του Καλλίου, γιου του Ὑπεροχίδου. Ἦταν φυσικό ο πρωτότοκος να παντρευτεῖ πρῶτος)

Εἰκότα → εὐλόγα συμπεράσματα

Θουκυδίδης: ἐπικρίνει τις μεθόδους προσέγγισης της ἀλήθειας εκ μέρους των ποιητῶν και των λογογράφων.

- ο Ποιητές → *ὡς ποιηταὶ ὑμνήκασι περὶ αὐτῶν ἐπὶ τὸ μείζον κοσμοῦντες* (μτφ. «στολίζουν και μεγαλοποιούν τα ὅσα υμνοῦν»).
- ο Λογογράφοι → ὡς λογογράφοι ξυνέθεσαν ἐπὶ τὸ προσαγωγότερον τῇ ἀκροάσει ἢ ἀληθέστερον, ὄντα ἀνεξέλεγκτα καὶ τὰ πολλὰ ὑπὸ χρόνου αὐτῶν ἀπίστως ἐπὶ τὸ μυθῶδες ἐκνενικηκότα (συγκολλοῦν τα γεγονότα με σκοπό να τα κάνουν πιο ευχάριστα στους ακροατές παρά αληθινά, χωρίς να τα ελέγξουν, αφού μάλιστα τα περισσότερα έχουν καταντήσει από το πέρασμα του καιροῦ να επικρατήσουν σαν ἀπίστευτοι μύθοι)

3) Μύθος και ιστοριογραφία

Κριτική στους μύθους → συνυφασμένη με γέννηση ιστοριογραφίας.

Προσοχή: οι ιστορικοί δεν απορρίπτουν πλήρως τους μύθους. Αυτό που αλλάζει είναι η στάση του εκάστοτε ιστορικού απέναντι στους μύθους.

Μύθος → έχει ιστορικό πυρήνα.

Εκαταίος ο Μιλήσιος:

- αν και ασκεί κριτική στους λόγους (μύθους), η μέθοδός του δεν μπορεί να μετατρέψει τον μύθο σε ιστορία.
- απομακρύνει από την καθημερινότητα του ανθρώπου ότι φαινομενικά αντίκειται σε αυτή.
- δεν προσπαθεί συστηματικά να εξορθολογίζει τον μύθο:

Ὅρεσθεὺς ὁ Δευκαλίωνος ἦλθεν εἰς Αἰτωλίαν ἐπὶ Βασιλείᾳ, καὶ κύων αὐτοῦ στέλεχος ἔτεκε, καὶ ὃς ἐκέλευσεν αὐτὸ κατορυχθῆναι, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔφυ ἄμβελος πολυστάφυλος· διὸ καὶ τὸν αὐτοῦ παῖδα Φύτιον ἐκάλεσε. τούτου δ' Οἶνεὺς ἐγένετο, κληθεὶς ἀπὸ τῶν ἀμπέλων. Οἶνέως δ' ἐγένετο Αἰτωλός (μτφ. «Ο Ορεσθέας, ο γιος του Δευκαλίωνος, πήγε στην Αιτωλία για να γίνει βασιλιάς, και μια σκύλα του γέννησε ένα ξύλο, και εκείνος είπε να το θάψουν στο χώμα, και από αυτό φύτρωσε κλήμα πολυστάφυλο· γι' αυτό και τον γιο του τον ονόμασε Φύτιο. Από αυτόν γεννήθηκε ο Οινέας, που πήρε το όνομά του από τα κλήματα. Και από τον Οινέα εγεννήθη ο Αιτωλός.»)

Ηρόδοτος:

- προσπάθεια εξορθολογισμού μύθων αρπαγής την γυναικών μεταξύ Ελλήνων και βαρβάρων (βλ. προηγούμενες παρουσιάσεις)
- αποποίηση κάθε ευθύνης για τους μύθους που μόλις αφηγήθηκε. Ξεκαθαρίζει ότι αφετηρία της ιστορίας του αποτελεί το σημείο αναφοράς στον Κροίσο:

ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔρχομαι ἐρέων ὥς οὕτως ἢ ἄλλως κως ταῦτα ἐγένετο, τὸν δὲ οἶδα αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἔργων ἐς τοὺς Ἕλληνας, τοῦτον σημήνας προβήσομαι ἐς τὸ πρόσω τοῦ λόγου, ὁμοίως σμικρὰ καὶ μεγάλα ἄσπερα ἀνθρώπων ἐπεξιὼν (μτφ. «Εγώ όμως δεν έρχομαι να μιλήσω γι' αυτά, αν έγιναν έτσι ή κάπως αλλιώς, αλλά εκείνον που ο ίδιος ξέρω ότι πρώτος άρχισε τα άδικα έργα στους Έλληνες, αυτόν πρώτα θα παρουσιάσω και θα προχωρήσω στη συνέχεια της ιστορίας μου σταματώντας το ίδιο σε μικρές και μεγάλες πόλεις ανθρώπων.»)

Κροίσος → Βασιλιάς των Σάρδεων της Λυδίας. Υποτάσσει Ίωνες, Αιολείς και Δωριείς Μ. Ασίας. Από αυτόν θα ξεκινήσει την ιστορική αναφορά του ο Ηρόδοτος.

- προσπάθεια εξορθολογισμού, ή και απόρριψης μύθων → διάχυτη σε όλο το έργο του Ηροδότου:

[2.43.1.] Ἡρακλέος δὲ πέρι τόνδε [τὸν] λόγον ἤκουσα, ὅτι εἶη τῶν δωδέκα θεῶν. τοῦ ἑτέρου δὲ πέρι Ἡρακλέος, τὸν Ἕλληνες οἶδασι, οὐδαμῇ Αἰγύπτου ἐδυνάσθην ἀκοῦσαι (μτφ. «Για τον Ηρακλή ωστόσο άκουσα να λέγεται και τούτο, ότι είναι ένας από τους δώδεκα θεούς. Όσο για τον άλλο Ηρακλή, αυτόν που γνωρίζουν οι Έλληνες, πουθενά στην Αίγυπτο δεν κατόρθωσα να πληροφορηθώ τίποτε.»)

[2.43.2] καὶ μὲν ὅτι γε οὐ παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον τὸ οὔνομα Αἰγύπτιοι τοῦ Ἡρακλέος, ἀλλ' Ἕλληνες μᾶλλον παρ' Αἰγυπτίων («Σχετικά όμως με το όνομα του Ηρακλή, ότι δεν το πήραν οι Αιγύπτιοι από τους Έλληνες αλλά μάλλον οι Έλληνες από τους Αιγυπτίους»)

[2.45.1] λέγουσι δὲ πολλὰ καὶ ἄλλα ἀνεπισκέπτως οἱ Ἕλληνες· εὐήθης δὲ αὐτῶν καὶ ὁδε ὁ μῦθος ἐστὶ τὸν περὶ τοῦ Ἡρακλέος λέγουσι, ὡς αὐτὸν ἀπικόμενον ἐς Αἴγυπτον στέψαντες οἱ Αἰγύπτιοι ὑπὸ πομπῆς ἐξῆγον ὡς θύσοντες τῷ Δίῃ· τὸν δὲ τέως μὲν ἡσυχίην ἔχειν, ἐπεὶ δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ βωμῷ κατάρχοντο, ἐς ἀλκὴν τραπόμενον πάντας σφέας καταφονεῦσαι. [2.45.2] ἐμοὶ μὲν νυν δοκέουσι ταῦτα λέγοντες τῆς Αἰγυπτίων φύσιος καὶ τῶν νόμων πάνπαν ἀπείρως ἔχειν οἱ Ἕλληνες· τοῖσι γὰρ οὐδὲ κτήνεα ὁσίη θύειν ἐστὶ χωρὶς ὀίων καὶ ἐρσένων βοῶν καὶ μόσχων, ὅσοι ἂν καθαροὶ ἔωσι, καὶ χηνῶν, κῶς ἂν οὗτοι ἀνθρώπους θύοιεν; [2.45.3] ἔτι δὲ ἓνα ἔοντα τὸν Ἡρακλέα καὶ ἔτι ἄνθρωπον, ὡς δὴ φασι, κῶς φύσιν ἔχει πολλὰς μυριάδας φονεῦσαι; («Απερίσκεπτα πράγματα λένε πολλά οι Έλληνες· ανάμεσα στα άλλα είναι και τούτο το ανόητο παραμύθι που λένε για τον Ηρακλή, ότι βρέθηκε κάποτε στην Αίγυπτο και οι Αιγύπτιοι τον στεφάνωσαν και τον πήγαιναν με πομπή να τον θυσιάσουν στον Δία· αυτός, ο Ηρακλής, στην αρχή δεν ανησύχησε· όταν όμως έφτασαν κοντά στον βωμό και άρχισαν οι άλλοι τις προετοιμασίες για τη θυσία, ο Ηρακλής όρμησε πάνω τους και τους σκότωσε όλους. [2.45.2] Με τέτοια πράγματα που λένε οι Έλληνες, μου φαίνεται ότι δεν έχουν ιδέα για τον χαρακτήρα και τα έθιμα των Αιγυπτίων· γιατί στους Αιγυπτίους δεν επιτρέπεται να θυσιάζουν ούτε τα ταπεινά ζώα, εκτός από πρόβατα, βόδια και μοσχάρια, όσα είναι αγνά, καθώς και χήνες: πώς λοιπόν θα θυσιάζαν ανθρώπους; [2.45.3] Εξάλλου, ο Ηρακλής ήταν ένας, και άνθρωπος ακόμη, όπως λένε: είναι λοιπόν φυσικό να σκότωσε τόσες χιλιάδες ανθρώπους;»)

[2.55.1] ταῦτα μὲν νυν τῶν ἐν Θήβησι ἰρέων ἤκουον, τάδε δὲ Δωδωναίων φασὶ αἱ προμάντιες· δύο πελειάδας μελαίνας ἐκ Θηβέων τῶν Αἰγυπτιέων ἀναπταμένας τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην, τὴν δὲ παρὰ σφέας ἀπικέσθαι. [2.55.2] ἰζομένην δὲ μιν ἐπὶ φηγὸν αὐδάσασθαι φωνῇ ἀνθρωπινῇ ὥς χρεὸν εἶη μαντήιον αὐτόθι Διὸς γενέσθαι, καὶ αὐτοὺς ὑπολαβεῖν θεῖον εἶναι τὸ ἐπαγγελλόμενον αὐτοῖσι καὶ σφεα ἐκ τούτου ποιῆσαι. («Αὐτά λοιπόν μου εἶπαν οἱ Θηβαῖοι ἱερεῖς· ἀλλὰ οἱ προφήτισσες τῆς Δωδώνης λένε τα ἀκόλουθα: δυο μαύρες περιστέρες πέταξαν ἀπὸ τῆς Θήβας τῆς Αἰγύπτου, καὶ πήγαν ἡ μία στὴ Λιβύη, ἡ ἄλλη κοντά τους. ἡ δεύτερη αὐτὴ πήγε καὶ κάθισε σὲ μιὰ ἱερὴ βελανιδιά καὶ μίλησε με φωνὴ ἀνθρώπινη καὶ εἶπε ὅτι ἔπρεπε νὰ ἱδρύσουν ἐκεῖ μαντεῖο τοῦ Δία, καὶ οἱ Δωδωναῖοι θεώρησαν ὅτι τούτο ἦταν γι' αὐτοὺς θεϊκὸ ἀγγελμα, καὶ ἐπραξαν ἀνάλογα»)

[...]

[2.57.1] Ἐγὼ πάντως τὴ γνώμη ὅτι περιστέρες τις εἶπαν οἱ Δωδωναῖοι αὐτὲς τις γυναῖκες ἐπειδὴ ἦταν βάρβαρες καὶ ἡ ομιλία τους τοὺς φαινόταν σαν τὴ φωνὴ τῶν πουλιῶν. [2.57.2] Πέρασε ὅμως καιρὸς, καὶ λένε ὅτι ἡ περιστέρα μίλησε με φωνὴ ἀνθρωπινή, ἀφοῦ ἐκφράστηκε με τρόπο κατανοητὸ γι' αὐτοὺς· ὅσο ὅμως μιλοῦσε βαρβαρικά, αὐτοὶ ἐπαιρναν τὴν ομιλία τῆς γιὰ φωνὴ πουλιοῦ: γιατί πὼς εἶναι δυνατόν περιστέρα νὰ μιλάει με ἀνθρωπινὴ φωνή;

Θουκυδίδης:

- Προσπάθεια εξορθολογισμοῦ τοῦ μύθου με τὴ μέθοδο τοῦ εἰκάζειν (αξιοποίηση ἐθνολογικῶν, ἀρχαιολογικῶν καὶ γεωγραφικῶν τεκμηρίων)

“Αρχαιολογία” (Βιβλίο 1. κεφ. 2-19) → μυθικὰ πρόσωπα (Ἕλλην, Πέλοπας, Μίνωας, Ἀτρέας, Ἡρακλῆς, Ἀγαμέμνων) ἀντιμετωπίζονται ὡς ἱστορικὰ ὑπαρκτά.

4) Πολεμική

- Ανασκευή της επιχειρηματολογίας ομότεχνων του ιστορικού και επαναξιολόγηση και επανερμηνεία των γεγονότων.

[Θουκ.1.10.3] οὐκ οὐκ ἀπιστεῖν εἰκός, οὐδὲ τὰς ὄψεις τῶν πόλεων μᾶλλον σκοπεῖν ἢ τὰς δυνάμεις, νομίζειν δὲ τὴν στρατείαν ἐκείνην μεγίστην μὲν γενέσθαι τῶν πρὸ αὐτῆς, λειπομένην δὲ τῶν νῦν, τῇ Ὀμήρου αὖ ποιήσει εἴ τι χρὴ κἀνταῦθα πιστεύειν, ἣν εἰκὸς ἐπὶ τὸ μείζον μὲν ποιητὴν ὄντα κοσμήσαι, ὅμως δὲ φαίνεται καὶ οὕτως ἐνδεεστέρα (« Πρέπει, λοιπόν, να μην είμαστε δύσπιστοι και να έχομε υπόψη περισσότερο τη δύναμη παρά την εξωτερική όψη μιας πολιτείας και πρέπει να πιστεύομε ότι η εκστρατεία εκείνη ήταν τότε η μεγαλύτερη από όσες είχαν γίνει, αλλά ότι ήταν μικρότερη από τις σύγχρονες. Αν πρέπει και σ' ετούτο να πιστέψομε τον Όμηρο ο οποίος, σαν ποιητής, μεγαλοποίησε τα πράγματα, πάλι η εκστρατεία αυτή θα ήταν μικρότερη από τις σύγχρονες »).

Πολεμική:

- συνήθως ανώνυμη

[Ηρόδ.2.20.1] Ἀλλὰ Ἑλλήνων μὲν τινες ἐπίσημοι βουλόμενοι γενέσθαι σοφίην ἔλεξαν περὶ τοῦ ὕδατος τούτου τριφασίας ὁδοὺς, τῶν τὰς μὲν δύο [τῶν ὁδῶν] οὐδ' ἀξιῶ μνησθῆναι εἰ μὴ ὅσον σημῆναι βουλόμενος μοῦνον («Μερικοί Έλληνες ωστόσο, θέλοντας να γίνουν διάσημοι για τη σοφία τους, διατύπωσαν τρεις απόψεις γι' αυτόν τον ποταμό· από τις απόψεις αυτές, τις δύο δεν τις κρίνω άξιες να αναφερθούν, θέλω ωστόσο να πω μόνο τί λένε»)

[Ηρόδ.2.45.1] λέγουσι δὲ πολλὰ καὶ ἄλλα ἀνεπισκέπτως οἱ Ἕλληνες· εὐήθης δὲ αὐτῶν καὶ ὁδε ὁ μῦθος ἐστὶ τὸν περὶ τοῦ Ἡρακλέους λέγουσι, ὥς αὐτὸν ἀπικόμενον ἐς Αἴγυπτον στέψαντες οἱ Αἰγύπτιοι ὑπὸ πομπῆς ἐξῆγον ὥς θύσοντες τῷ Δίῃ· τὸν δὲ τέως μὲν ἡσυχίην ἔχειν, ἐπεὶ δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ βωμῷ κατάρχοντο, ἐς ἀλκὴν τραπόμενον πάντας σφέας καταφονεῦσαι (Απερίσκεπτα πράγματα λένε πολλά οι Ἕλληνες· ανάμεσα στα άλλα είναι και τούτο το ανόητο παραμύθι που λένε για τον Ηρακλή, ὅτι βρέθηκε κάποτε στην Αἴγυπτο και οι Αιγύπτιοι τον στεφάνωσαν και τον πήγαιναν με πομπή να τον θυσιάσουν στον Δία· αυτός, ο Ηρακλής, στην αρχή δεν ανησύχησε· ὅταν ὁμως ἔφτασαν κοντά στον βωμό και ἀρχισαν οι ἄλλοι τις προετοιμασίες για τη θυσία, ο Ηρακλής ὀρμησε πάνω τους και τους σκότωσε ὅλους.)

2.45.2] ἐμοὶ μὲν νυν δοκέουσι ταῦτα λέγοντες τῆς Αἰγυπτίων φύσιος καὶ τῶν νόμων πάνπαν ἀπείρως ἔχειν οἱ Ἕλληνες· τοῖσι γὰρ οὐδὲ κτήνεα ὁσίη θύειν ἐστὶ χωρὶς ὀρίων καὶ ἐρσένων βοῶν καὶ μόσχων, ὅσοι ἂν καθαροὶ ἔωσι, καὶ χηνῶν, κῶς ἂν οὗτοι ἀνθρώπους θύοιεν (Με τέτοια πράγματα που λένε οι Ἕλληνες, μου φαίνεται ὅτι δεν ἔχουν ιδέα για τον χαρακτήρα και τα ἔθιμα των Αιγυπτίων· γιατί στους Αιγυπτίους δεν επιτρέπεται να θυσιάζουν ούτε τα ταπεινά ζῶα, εκτός ἀπό πρόβατα, βόδια και μοσχάρια, ὅσα εἶναι αγνά, καθώς και χήνες: πῶς λοιπόν θα θυσιάζαν ἀνθρώπους;)

➤ Πολεμική: αποσκοπεῖ στον επιτονισμό της παράδοσης και της μεθόδου που ακολουθεῖ ο ιστορικός ως τις πλέον ενδεδειγμένες.

...το πρῶτον καὶ τὰ πρὸ τῶν Περσικῶν ἑλληνικά ζυνετίεσαν ἡ ἀστὰ τὰ Περσικά τούτων σε σεπάρ καὶ ἡφατο
ἐν τῇ Ἀττικῇ ξυγγραφῇ Ἑλλάνικος, βραχέως τε καὶ τοῖς χρόνοις οὐκ ἀκριβῶς ἐπεμνήσθη. ἅμα δὲ καὶ τῆς ἀρχῆς
ἀπόδειξιν ἔχει τῆς τῶν Ἀθηναίων ἐν οἷῳ τρόπῳ κατέστη («Αναφέρω, σαν παρένθεση στην διήγησή μου, τα γεγονότα
αυτά, επειδή ὅλοι ὅσοι ἐγράψαν πρὶν ἀπὸ μένα παράλειψαν τὴν περίοδο αὐτὴ γιὰ ν' ἀσχοληθοῦν ἢ με τὰ πρὶν ἀπὸ
μηδικὰ ἢ με τὰ μηδικὰ. Ἐνας μόνον, ὁ Ἑλλάνικος, στὴν «Ἀττικὴ Ἱστορία» τοῦ μνημονεύει πολὺ σύντομα τὰ γεγονότα,
αναφέροντας λίγα πράγματα καὶ με ἀνακρίβειες στὴν χρονολογία. Μία τέτοια παρένθεση, ἄλλωστε, θὰ ἐξηγήσει πῶς
οἱ Ἀθηναῖοι δημιούργησαν τὴν ἡγεμονία τους.»)

Θουκυδίδης → ἀναφέρει πῶς στὸ μεσοδιάστημα τῶν Περσικῶν Πολέμων καὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ οἱ Ἀθηναῖοι καταδυνάστευσαν τοὺς συμμάχους καὶ
ἐπιδίδονταν σὲ ἐπιδρομὲς ἐναντίον τῶν Μήδων. Γιὰ αὐτὰ μόνον ὁ Ἑλλάνικος (λογογράφος) κάνει ἀναφορά.

Αύξηση παραγωγῆς ἱστορικῶν ἐργῶν → συστηματοποίηση πολεμικῆς → δίνεται ἡ ευκαιρία σὲ σύγχρονους
ἱστορικοὺς νὰ τονίσουν τὴ διόρθωση τῶν “ κακῶς κειμένων ” τῶν προκατόχων τους.

Ὡστόσο: συχνά δε γινόταν με συγκεκριμενισμένο ἢ ἔμμεσο τρόπο, ἀλλὰ λάμβανε χαρακτήρα ευθείας ἐπίθεσης.

Κριτήρια ορθής άσκησης *πολεμικής* κατά τον Πολύβιο

- ❖ δεν μπορεί να γίνεται ανεξέλεγκτα.
- ❖ αποβλέπει στο κοινό καλό.
- ❖ πρέπει να είναι τεκμηριωμένη και διατυπωμένη με ευγενικό τρόπο.
- ❖ τι αρμόζει στον ιστορικό να πει > τι αξίζει να ακούσουν οι άλλοι.
- ❖ η υψηλή κοινωνική θέση ενός συγγραφέα δεν συνιστά αυτόματα κριτήριο αξιοπιστίας.
- ❖ να μη στοχεύει στην υπονόμηση του έργου του προκατόχου με σκοπό την αυτοπροβολή του σύγχρονου ιστορικού.

5) Πρωτοπρόσωπες αφηγήσεις

- ενίσχυση αξιοπιστίας των έργων → ο ιστορικός έχει υπάρξει αυτόπτης ή αυτήκοος μάρτυρας αυτού που περιγράφει η αφηγείται.
- όσοι επικαλούνται παλαιότερα γεγονότα → στηρίζονται στην παρουσίαση πηγών ή στην παρουσίαση των λόγων που προκρίνουν την εν λόγω πηγή.
- ο ιστορικός δε διορθώνει απλώς τις αδυναμίες την ιστορικής αφήγησης των προκατόχων του → προβάλλει τις καινοτομίες και τις βελτιώσεις που επιφέρει στην παράδοση.
- δίνεται στον ιστορικό η δυνατότητα να διευκρινίσει τον κόπο που κατέβαλε για τη συλλογή πληροφοριών ή πως η παρουσίαση ιστορικών γεγονότων δεν αποβλέπει στην αναρρίχηση σε δημόσια αξιώματα, αλλά στο κοινό καλό.

Στάδια τελικής σύνταξης εντός ιστορικού έργου κατά τον Λουκιανό

- ❑ στάδιο *συναγωγῆς τῶν πραγμάτων* (να στηρίζεται σε αδέκαστους μάρτυρες ή αυτοψία)
- ❑ στάδιο εκπόνησης ενός πρόχειρου υπομνήματος
- ❑ προοίμιον (δεν είναι απολύτως απαραίτητο)
- ❑ Διήγησις → ιστορική αφήγηση, δηλαδή οι αρετές της οποίας είναι η σαφήνεια (τὸ σαφές), η λογική με άλλα λόγια συνάρθρωση των γεγονότων, η συντομία (τάχος) και η παραστατική αφήγηση (τὸ ἐναργές)
- ❑ διάφορες παρεκβάσεις (ἐπεισαγωγαί), περιγραφές μαχών ή τόπων (ἐκφράσεις), δημηγορίες (λόγους), ἐπαίνους και ψόγους, καθώς και μύθους.
- ❑ επίλογος